

“Arkamdan yürüme; önderlik etmeyebilirim, önümde yürüme; takip etmeyebilirim. Sadece yanımda yürü ve arkadaşım ol”.

Albert Camus

ARKADAŞLIK

İnsan, sosyal bir varlıktır. Yaşamını sürdürmek ve gelişmek için başka insanlara ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçları karşılamak için, arkadaşlık ilişkileri, sosyal alandaki en önemli etkileşim alanıdır. Arkadaşlık, kişiler arasında karşılıklı paylaşım, iletişim, etkileşim, eğlence gibi öğeler yanında duygusal bağları da içeren bir ilişkidir. Arkadaşlık ilişkileri, yaş dönemi özelliklerine göre farklılıklar gösteren, bir gelişim alanıdır.

Arkadaşlık, erken çocuklukta başlayıp gelişen bir ilişkidir. Çocuklar ilk ilişkilerini genellikle anneleriyle, babalarıyla ve ailelerinin diğer fertleriyle yada bakıcılarıyla kurarlar. Akran ilişkileri ise geçen yıllarla birlikte artar ve değişir. Arkadaşlar; büyük önem taşıyan “Nasılım?” sorusunun cevaplandırılmasında kendilerini kıyaslayabilecekleri ve değerlendirebilecekleri bir ölçüt halini alabilmektedir. Çocukların arkadaşlıkları çeşitli evrelerden geçer; 1. evre: Aynı oyunları oynamak, benzer görüntüleri sergilemek yeterlidir. 2. evre: Ortak değerleri ve kuralları paylaşmak gereklidir. 3. evre: (Ergenlik) Başkalarını anlama, kendini açma vb. özelliklere, paylaşılan ilgilere ve daha güçlü duygusal bağlara ihtiyaç duyulur. İlk sosyal ilişkiler yüzeysel ve geçicidir. Fakat çocukluk sonrası evrelerin karmaşık ilişkileri açısından bir ön hazırlıktır. İlerleyen yaşla beraber çocuğun sosyal ağının içinde daha fazla akran sayısı yer almaya başlar ve bu akranlar ile daha fazla günlük ilişki kurulur. Çocukların sosyal ağının üçte biri akranlardan oluşabilir.

Okul Çağında Arkadaş İlişkileri

6 yaşından itibaren çocukların grup oyunlarında ve toplumsallaşma düzeylerinde artış görülür. Bu dönemde çocuk daha az bencil, daha fazla grup bilincine sahip ve yardımsever olur. 6- 7 yaşından itibaren kızlar ve erkekler kendi cinslerinden oluşan küçük gruplarıyla birlikte oynamaktan büyük zevk duyarlar. 7 yaş çocuğu sosyal baskı nedeniyle kendi cinslerine uygun oyunlar oynamayı öğrenirler. Büyüklerin standartları arkadaş grubunun standartlarına oranla değer kaybeder. Okul çağı çocuğu için arkadaş sayısı ve çocuklukta etkisi anaokulundakilere göre daha fazladır. Okul döneminde çocuklar arkadaşlarını çoğunlukla yakın çevrelerindeki komşularından seçerler. Okul çağı ile beraber kurallar, sosyal roller önem kazanmakta ve sosyal etkinliklerde cinsiyet farkı belirginleşmektedir. Kızlar sınırlı sayıda çocukla kuvvetli ilişkiler kurarken erkekler daha fazla sayıda çocukla arkadaşlık yaparlar.

Çocuğun arkadaşlık ilişkileri ile ilgili anne-babaların yaklaşımları nasıldır?

Anne-babalar, çocuklarının arkadaşlık ilişkileri konusunda çok hassastır. Her ebeveyn de, kendi kişilik özelliğine göre farklı tepkiler verir. Bu tepkilerden en belirgin olanları şunlardır:

Kaygılı ve sorgulayıcı ebeveynler: Çocuğun okula başlamasıyla birlikte, her gün çocuğun arkadaşlık ilişkilerini merak edip sorgularlar. Çocuk eve geldiğinde genellikle ilk yaptıkları şey,

okulda günün nasıl geçtiğini sormaktır. Konu bir şekilde arkadaşlık ilişkilerine de gelir ve bu ebeveynler sürekli sorun ararlar. Buldukları en küçük şeyleri de fırsata dönüştürür (!) ve yakaladığı bu sorun alanı ile ilgilenmeyi kendine görev edinir.

Yönlendiren ebeveynler: Çocuğun gün içinde yaşadıkları hakkında bilgi alan bazı ebeveynler, çocuğun uygun bulmadıkları davranışları ve yaşantıları karşısında kendilerince akıllıca öneriler ileri sürerler. Çocuğa, okula gittiğinde ne yapması ve ne yapmaması gerektiği konusunda talimat verirler. Kimi çocuk bu yönergeleri dikkate bile almaz ya da unuttur gider. Kimi çocuk da, bu yönergeleri abartarak uygulamaya kalkar. Böylece, bu tür öneriler kimi zaman çözüme kimi zaman da yeni bir soruna dönebilir. Çocuk, annesinin “Kendini koruyabilirsin.” gibi bir yönlendirmesini arkadaşlarına vurmak olarak da algılayabilir. O nedenle son derece dikkatli davranılması gerekir.

Öfkeli ebeveynler: Çocuğun arkadaşıyla yaşadığı her sorun karşısında öfkelenir ve hem kendi çocuklarına hem de diğer çocuklara kızarlar. Özellikle okula ve öğretmenlere tepki gösterirler. Öğretmenin sınıf içi dinamikleri kontrol edememesinden yakınır. Daha da abartıp diğer çocuğun anne-babasıyla görüşmek isteyenler de olabilmektedir.

Çocuğun Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Anne-Babalar Nelere Dikkat Etmelidir?

Arkadaşlık ilişkileri ile ilgili yönlendirme yapmayın: Çocuğun arkadaşlık ilişkileri ile ilgili mümkün olduğunca yönlendirme yapılmamalıdır. Çok zorunlu durumlar dışında bu tür yönlendirmeler, çocuğun kendi özgür kararlarını vermesini engeller. Arkadaşlarıyla konuşurken, oynarken, tepki gösterirken ne zaman ne yapacağına kendi karar vermelidir. Aksi halde, anne-baba tarafından kurulmuş bir çocuk, özgün ilişkiler geliştiremeyeceği için kişilik gelişimi açısından da riskli durumlar yaşayabilir. Temel prensip, çocuğun kendi hayatı, kimle arkadaş olacağı, arkadaşlık ilişkileri ve faaliyetleri ile ilgili kendi kararlarını verebilir duruma gelmesidir.

Çocuk gün içinde arkadaşlık ilişkilerini anlatmak istemezse zorlamayın: Anne-babalar her ne kadar merak ederse etsin, çocuklar gün içinde arkadaşlarıyla yaşadıklarını bazen anlatır, bazen de anlatmazlar. Bu tür durumlarda çocuğun üstüne giderek zorlamamak gerekir. Özellikle küçük yaştaki çocukların büyük çoğunluğu yaşadıklarını ayrıntılı olarak anlatmak istemezler. Bu da büyük ölçüde doğaldır. Önemli olan çocuğun anlatmak istediği anlardır. Eğer çocuk anlatmak isterse, o zaman gerçek anlamda dinleyici olmak gerekir. Geçirtmeden, göz kontağı kurarak ve abartılı tepkiler vermeden dinlemek çocuğun kendini çok iyi hissetmesini sağlayacak, çoğu zaman da hiçbir şey yapmaya gerek kalmadan sorun kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları sorunları kendisinin çözmesine izin verin: Çocuk arkadaşlık ilişkilerinde sorun yaşarsa mümkün olduğunca müdahale etmeyin. Her çocuk arkadaşlarıyla zaman zaman sorun yaşayabilir. Bu son derece doğaldır. Hatta öyle ki, bu sorunlar çocuklar için bir kendini geliştirme fırsatıdır. Gerçek hayatın küçük bir örneği olarak kabul edilmesi gereken bu zorlu durumlar karşısında, çocuk mücadele eder, istediklerini alır ya da istediklerini alamadığında hissettiği duygularla başa çıkmayı öğrenir. Öğretmenlerden

ve ebeveynlerden beklenen, bu tür sorunların ortasında bir yerde durmayıp bu süreci izlemeleridir.

Böylece, çocukların verdiği tepkiler ve bu tür sorunları çözme yaklaşımları görülmüş olur ve çocuğun desteğe ihtiyacı olup olmadığı değerlendirilir. Eğer desteğe ihtiyacı olduğu düşünülüyorsa, neyi nasıl çözmesi gerektiği hemen söylenmemeli, ona ne yapmayı düşündüğü sorulmalıdır. Böylece, kendi sorunlarını çözme konusunda inisiyatif almaları sağlanmalıdır.

Arkadaş İlişkilerinde Uygun Ebeveyn Tutumları

- Erken yaşlardan itibaren, çocukların aileleri tarafından arkadaşlık kurabilmeleri için yönlendirilmesi ve çocuklara bu becerileri geliştirmeleri için ortam yaratılması gerekir. Bu şekilde çocuk, hem olumlu arkadaşlık kurmayı öğrenir ve çok sayıda arkadaşı olur, hem de yaşama dair bilgi ve beceriler edinir.
- Arkadaş edinmek için, bazı becerilerin aile ortamında kazandırılması gerekir. Bu da ebeveynin sorumluluğundadır. Örneğin, ebeveynler, çocuğa paylaşmayı, başkasının duygularını anlamayı, duygularını denetim altına almayı, belirlenmiş kurallara uymayı, cesaretli ve girişken olmayı, saygılı olmayı, kendinden küçükleri sevmeyi ve korumayı, yardımlaşmayı vb. öğretmelidir.
- Bazı anne-babalar, çocuklarının arkadaşlık tercihleri konusunda müdahaleci olabilirken, kendi değerlerine uymayan ya da farklı davranışlar gösteren çocuklarla, arkadaşlık kurmamaları konusunda ısrarcı olmaktadır. Bu tarzda müdahaleler, çocuğun ya anne-babaya arkadaşlıkları konusunda yalan söylemesine yol açmakta ya da çocuğun tüm arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir.
- Arkadaş gruplarıyla kurulan ilişkilerdeki, yakınlığın ve bağlılığın derecesini, anne-babayla kurulan ilişkinin niteliği de etkilemektedir. Aile içi sağlıklı iletişime sahip bir ergen, arkadaş gruplarının onayına daha az ihtiyaç duymakla beraber, bulunduğu gruptan çok fazla da etkilenmez. Çocuğunuzun hatalarını, olumsuz yönlerini sık sık bulmaya çalışan bir konumda olmaktan çok, çocuğunuzu başıboş bırakmadan, özgürlük kavramını kendi değerleriniz içinde açıklayarak ilgilenmeniz önemlidir.
- Arkadaşlık, akranlar arasındaki bir ilişkidir. Ebeveynlerin, çocuklarıyla arkadaş olduklarını söylemeleri bir yanılsamadır. Çünkü bu durum, çocukların arkadaş gibi görmek istedikleri ebeveynleriyle olan ilişkisini zedeler. Anne-baba-çocuk arasında sınırlar kalmaz, rol karmaşası yaşanır. Bu şekilde çocuk da, kendi ilişkilerini düzenlemekte sıkıntı yaşar.

Kaynakça:

Yavuzer Haluk. "Okul Çağı Çocuğu" Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008.

Yavuzer Haluk. "Gençleri Anlamak" Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.

Aydın Oktay. "Çocuğun Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Etmeyin" Vatan Gazetesi, İstanbul, 2016.

Sezil KARA

Özel Sanko Okulları

Psikolojik Danışma ve Rehber Öğretmeni